



## SERAMİK YÜZEYLERDE GEOMETRİK UNSURLARIN KULLANIMI USING GEOMETRIC COMPONENTS ON CERAMIC SURFACES

İsmet YÜKSEL\*

### Öz

Tarihsel gelişim süreci boyunca farklı form çeşitliliği ile şekillendirilip birçok desenle bezenilerek üretilen seramikler, günümüze kadar tasarımlarında geometrik unsurları barındırmaya devam etmiştir. Tarih boyunca kullanılan geometrik unsurların çoğunlukla çizgilerden meydana geldiği gözlemlenmekte ve ilk seramik örnekleri astar dekorları olarak karşımıza çıkmaktadır. İslam sanatı ile büyük bir zenginliğe ulaşan geometrik tasarımlar, özellikle mimarinin vazgeçilmez bir unsuru haline gelmiştir. 13. yüzyılda matematik ve geometri çalışmalarının en yüksek seviyelere ulaşması mimari ve seramiklerde kullanılan geometrik kompozisyonları en yüksek sanat düzeyine ulaşmasının alt yapısını hazırlamıştır. Bu durum seramik sanatı ile geometri arasındaki kaçınılmaz bir etkileşim imkanı sağlamış ve günümüz seramik sanatının yeni anlatım ve yaratım süreçlerine katkı sağlamıştır.

Yapmış olduğumuz çalışmada seramik sanatı tarihi boyunca kullanılan geometrik unsurların yanı sıra, çağdaş seramik sanatı ile geometri arasındaki ilişki güncel bir zemin üzerinde analiz edilip, değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çalışmalarında geometrik unsurlar kullanan sanatçıların, çağdaş seramik sanatında nasıl bir yaratım süreci izledikleri, sanatsal olarak nasıl bir tavır sergiledikleri incelenmiştir. Ayrıca eserlerde görülen geometrik unsurlar irdelenmiş ve hem teknik hem de kavramsal olarak değerlendirilmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Geometri, Seramik Yüzey, Geometrik Unsurlar.

### Abstract

In the historical development process, the ceramics produced by shaping with various forms and decorated with many designs continued to contain geometrical elements in their designs as much as day-to-day. The geometric designs that have reached a great richness with the art of Islam have become indispensable elements of the architecture in particular. Achieving the highest levels of mathematics and geometry studies in the 13th century enabled the geometric compositions used in architecture and ceramics to reach the highest level of art. This situation has inevitably interacted with the art of ceramics and geometry and contributed to the narrative processes of today's ceramic art.

In this study, the relationship between ceramic history and art and geometry has been tried to be analyzed and evaluated on a current basis. The artists who use geometric elements, the process of creation in contemporary ceramic art, the artistic attitude they exhibited were examined both technically and conceptually.

**Keywords:** Geometry, Ceramic Surface, Geometric Components.

## 1. GİRİŞ

İnsanlığın uygarlaşma süreci yaşanan topraklardaki tarihi olayların, toplumların gündelik yaşam biçimlerinin, dini inanışlarının, ritüellerinin, mitolojilerinin ve parçası oldukları kültürel elemanların bütünlüğünden meydana gelmektedirler. Bu uygarlaşma sürecinin sessiz kültürel elemanlarının izlerini, uygarlıkların yaşam savaşlarından, günlük alışkanlıklarından, sosyal ilişkilerinden kalan tarihi kalıtlardan öğrenmek mümkündür. İnsanoğlunun günlük yaşamlarını devam ettirmek için kullanılan ürünlerin büyük bir çoğunluğunu oluşturan çanak çömleklerin incelenmesi, bu uzak geçmişin daha iyi algılanmasına ve irdelenmesine katkı sağlamaktadır. Yerleşik düzene geçen insanoğlunun bulunduğu dere yataklarındaki killerden ürettikleri çanak çömleklerin yüzeylerinde var olan desenler şüphesiz ki bu kültürel kodları günümüze aktarılmasında önemli bir rol oynamıştır.

Seramik yüzeylerdeki desen örneklerinde astar olarak tabir edilen sıvı çamur ile yüzeylerde desenler ile başlayan yorumlamalar; insan-hayvan figürleri, bitkisel motifler ve geometrik öğeler olmuşlardır. Bu ilk desen örneklerinde geometrik unsurların sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. İlk seramik örneklerinde kullanılmış desenler genellikle tekrar oluşturacak şekilde tasarlanmış, sıklık, seyreklik ve kontrastın kullanılmasıyla yüzeyde titreşim oluşturan görseller yaratılmıştır. Sadece dekoratif amaçlarla oluşturulan geometrik unsurlar uzun yıllar boyunca seramik kap kakaların yüzey süslemelerinde kullanılmıştır.

## 2. GEOMETRİK SERAMİKLERİN TARİHÇESİ

Seramik sanatı tarihine bakıldığında seramik yüzeylerdeki geometrik unsurlar bir anlamda üreten toplumların kültürlerini sınırlarını ve toplumsal özelliklerini sorgulamada belirleyici bir öğe olmuşlardır. Seramik yüzeylerde birçok uygarlık tarafından farklı farklı kullanılan bu unsurlar zaman içinde meydana gelen değişimlerin fark edilmesinde önemli rol oynamıştır. Seramik tarihinin bir dönemine damgasını vuran geometrik üslup farklı uygarlıklarda farklı biçimlerde ortaya çıkmış birbirlerinden etkilenecek ve

\* Dr. Öğr. Üyesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik Cam Bölümü, ismet.yuksel@dpu.edu.tr

kendisinden bir sonra gelecek dönemin alt yapısını hazırlayarak var olmaya devam etmiştir. Geometrik Dönem Seramikleri; Erken Geometrik Dönem, Olgun Geometrik Dönem (Evre), Geç Geometrik Dönem (Evre) olmak üzere üç evrede incelenmektedir. Protogeometrik olarak adlandırılan dönem ise kaynaklarda geometrik dönem içerisinde yer almamasına rağmen geometrik döneminin alt yapısını hazırladığı gözlemlenmiştir.

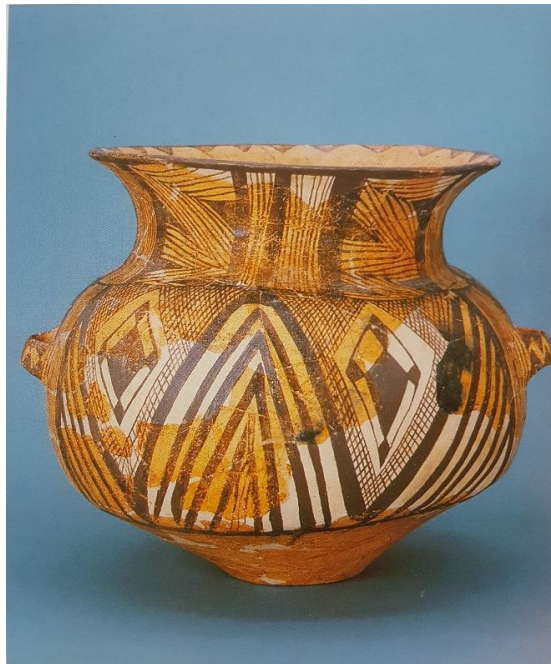
Yapmış olduğumuz çalışmada kullanmış olduğumuz birçok kaynaktaki incelenen geometrik örneklerin değerlendirilmesi ile ilk kayıtlı örneklerin kalkolitik çağda ortaya çıktığı sonucuna varılmıştır.

“Hacılarda Kalkolitik (MÖ 5400-4750) çağından kalan el yapımı astar dekorlu çömleklerin kullanılmış olması önemli bir özelliğidir. Teknik ve form çeşitliliği açısından zengin bir dönemdir ve astarlı seramiklerde düz renkli perdahlı seramiklerin yanında geometrik unsurlara da rastlanmaktadır. (Anadolu Medeniyetleri Müzesi; 49)



**Görsel 1:** Astarlı çömlek, pişmiş toprak, yükseklik 17 cm, Hacılar, M.Ö.6000  
Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Dönmez Ofset Müze Eserleri Turistik Yayınları, Ankara, S.55.

“Konya ili, Karaman ilçesinin 13. Km kuzeydoğusundaki Kalkolitik Çağ yerleşim yeri olan Canhasan’da bu evrenin üç evresi saptanmıştır. Konya Ovasını Çukurova’ya bağlayan doğal yol üzerindeki konumu gereği Canhasan, bu bölgeler arasındaki ticari ve kültürel bağlantıyı sağlayan bir yerleşim durumundadır. Evlerin duvarları geometrik motiflerle resimlerle bezelidir” (Anadolu Medeniyetleri Müzesi; s. 50). Bu geometrik motifler el yapımı seramiklerde de sıklıkla görülmüştür.



**Görsel 2:** Astarlı Küp, Pişmiş toprak, yükseklik 51 cm., Canhasan, M.Ö. 5000

Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Dönmez Ofset Müze Eserleri Turistik Yayınları, Ankara, S.56.

M.Ö. 1050-M.Ö. 680 yılları arasında incelenen Karia bölgesinde bulunan geometrik seramiklerin sayısal çokluğu ve uzun süren tarihsel dönemi sebebi ile araştırmanın tarihsel boyutuna önemli katkılarda bulunmaktadır.

Karia Geometrik Seramikleri Geometrik Dönem (M.Ö. 950-600) için önemli örnekleri barındırmaktadır ve protogeometrik dönem ile birlikte dört evrede incelenmektedir;

- Karia Geç Protogeometrik Çağ (Evre) Seramiği M.Ö. 1050-900 (870)
- Karia Erken Geometrik Çağ (Evre) Seramiği M.Ö. 900 (870)-850 (800)
- Karia Olgun Geometrik Çağ (Evre) Seramiği M.Ö. 850 (800)-750 (730)
- Karia Geç Geometrik Çağ (Evre) Seramiği M.Ö. 750 (730)-700 (680)

Karia Geometrik seramiklerinin uzun süren tarihsel yolculuğu, kullanılan form ve desen çeşitliliği ile Batı Anadolu, Yunan gibi birçok uygarlığın var olduğu bölgeleri etkisi altına alarak, seramiklerin geometrik üslupla gelişimine katkı sağlamıştır. Günümüz kazılarında Atina, Miken mezarlarından çıkan seramik buluntuların Karia Geometrik seramiklerin Yunan çömlekçiliği ile olan ilişkisini açıkça gözler önüne sermektedir.



Görsel 3: Boyundan kulplu amfora, Karia Protogeometrik Dönem

<https://www.ancient.eu/uploads/images/1013.jpg?v=1485680373> (Erişim Tarihi: 13.06.2016).

Anadolu toprakları uygarlıkların yaşadıkları ve yerleşik yaşam biçimine ulaşmada önemli adımların atıldığı bir bölge olarak önemli bir konumdadır. Bölgedeki seramik buluntularda ise yerel ve geleneksel uygulamalar arasında geometrik unsurlarda mevcuttur.

“Batı Anadolu’ da geometrik evrede buluntu veren diğer merkezler ise Dodekanas ve İonia’dır. Kuskusuz ki Batı Anadolu anakarasında Geometrik Çağ çömlekçiliğinin öncü lider bölgesi İoniaia’dır.” (Özgünel, 2006, 14).

“Sanatta önemli adımlar atan İonya, geometrik dönemin sonlarında doğu sanatı ile tanışmasının sonucu olarak; seramik sanatında önemli gelişmelere dahil olmaktadır.” (Anadolu Medeniyetleri Müzesi; 213).

Geometrik dönemin ardından Arkaik dönemin içerisine kadar uzanan zaman dilimi Oryantalizan stil olarak adlandırılan bir dönemdir. Geometrik döneminde etkilerini taşıyan Oryantalizan stiller seramik örneklerinde geometrik dönemin izlerini de barındırmasının yanı sıra aslan, panter, otlayan geyik gibi hayvan figürlerinin de bezenerek dekore edilmesi dikkat çekicidir.

Geometrik seramik tarihinde önemli rol oynayan bir başka uygarlık ise Yunan çömlekçiliğidir.

“Yunan Attika geometrik çömlekçiliği M.Ö. 900 yıllarında başlar ve M.S. 700 yıllarına kadar devam eder.” Erken Geometrik Dönem (M.Ö. 900-850), Orta Geometrik Dönem (M.Ö. 850-760), Geç Geometrik Dönem (M.Ö. 760-700) olmak üzere üç dönemde gruplandırılmıştır (Boardman, 1998, 23).

Geometrik öncesi (Proto Geometrik) dönemde yüzeylerde rastlanan bezemeleri daireler, yarı daireler, eşkenar dörtgenler ve kavisli çizgiler görülmektedir. Tasarımlar pergele sabitlenen fırçalar yardımıyla çizimler gerçekleştirildiği bilinmektedir (Boardman, 1998, 13-15).



Görsel 4- Proto Geometrik Dönem

[http://4.bp.blogspot.com/-kQQFRv6Ja48/T7kU2NukRGI/AAAAAAAAA4s/V3ZeS8vDH88/s1600/protogeom\\_skyphos.jpg](http://4.bp.blogspot.com/-kQQFRv6Ja48/T7kU2NukRGI/AAAAAAAAA4s/V3ZeS8vDH88/s1600/protogeom_skyphos.jpg) (Erişim Tarihi: 13.06.2016).

Bu dönemde seramik üzerindeki desenler çoğunlukla geometrik unsurların tekrar, sıklık seyreklik gibi tasarım öğeleri ile birlikte kullanılmasıyla kendini göstermişlerdir.

Erken Geometrik dönemde (M.Ö. 900-850) kullanılan çizgiler ise belirli bir sıklıkta bir düzen oluşturacak şekilde tasarlanmışlardır. "Bu evrede gruplanmış zikzaklar ve kavisli çizgiler kullanılmış, pergel yardımıyla oluşturulan çizgilerden uzaklaşmıştır. Atinalı çömlekçiler yeni geometrik tasarımlar oluşturmaya başlamıştır. Kıvrımlar genellikle menderes oluşturacak bir biçimde yapılmaya başlanmıştır. Ayrıca vazolarda basit ve gölgeli hayvan figürleri görülmeye başlanmıştır." (Coldstream, 2009, 12)



Görsel 5: Basit hayvan figürlü geometrik vazo, Geometrik Dönem, Louvre Müzesi

[http://cartelfr.louvre.fr/cartelfr/visite?srv=obj\\_view\\_obj&objet=cartel\\_6382\\_33814\\_93-006171-01.jpg\\_obj.html&flag=true](http://cartelfr.louvre.fr/cartelfr/visite?srv=obj_view_obj&objet=cartel_6382_33814_93-006171-01.jpg_obj.html&flag=true) (Erişim Tarihi: 13.06.2016).

Orta dönem Attika geometrik seramiklerinde hem nicelik hem de nitelik bakımından büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. Önceki dönemlere kıyasla üslupta farklılaşmalar olsa da seramik eserlerde geometrik ve çizgisel bezemeler kullanılmaya devam edilmiş ve bu geometrik unsurların yanına figüratif desenlerde eklenmiştir. (Coldstream, 2009, 23-25)



**Görsel 6:** Dipylon Amforası, Geç Geometrik Dönem M.Ö.755-750, seramik, 160 cm (Atina Ulusal Arkeoloji Müzesi)  
<https://klimtlover.files.wordpress.com/2012/09/dipylon-painter.jpg> (Erişim Tarihi: 13.06.2016).

“Geç Geometrik döneme gelindiğinde ise erken ve orta dönemde başlayan insan ve hayvan betimlemelerinde ciddi bir artış olmuştur. Figürlerin vazoların tüm yüzeylerine yayılması ise en anlamlı değişim olarak değerlendirilmiştir. Bu durum Yunan dünyasına özgü oryantalist tarzın doğmasının alt yapısını hazırlamıştır.” (Boardman, 1998, 83)



**Görsel 7:** Oryantalist dönem, M.Ö. 690-675, Korint  
<https://mfas3.s3.amazonaws.com/objects/SC197529.jpg> (Erişim Tarihi: 13.06.2016).

Antik Korint kenti, Attika gibi Yunan çömlekçiliğinin önemli bir merkezidir.

“Korint” Neolitik Dönemden itibaren vazo üreten bir merkezdir. Arkayik döneme değin Korint çanak-çömleği atölyelerin yöresel özelliklerini taşır” Erken Geometrik (M.Ö. 875-825), Orta Geometrik (M.Ö. 825-750) ve Geç Geometrik (M.Ö. 750-720) olmak üzere üç evrede incelenir. (Akurgal, 1997, 14).

“Korint ürünleri Geometrik Dönemden (M.Ö. 875-720) itibaren geniş bir zaman içerisinde başta Ege, Akdeniz ve Karadeniz kıyıları olmak üzere pek çok merkeze bollukla ihraç edilmiştir. Bu merkezlerin korint

geometrik ürünlerine olan beğenisi çoğu kez benzer eserler yapımlarına sebep olmuştur. Başta Attika olmak üzere birçok seramik merkezinde Korint benzeri eserler görülmüştür. Attika'da Korint etkisi Geometrik dönemden itibaren her zaman kendisini göstermiştir. Ancak orta Korint dönemi sonlarına doğru bu etki Attika'dan Korint'e doğru olur ve Attika Seramik Biçimleri ve bunların dekorasyonları Korint vazoculuğunda görülmeye başlar." (Akurgal, 1997, 105). Geç geometrik dönem ile geometrik bezemeler yerini hayvan ve bitki bezemelerine bırakır.

M.Ö 8. yüzyılın ortalarında itibaren Korint Çanak çömleği form ve stil bakımından üstün bir seviyeye ulaşır. Geometrik desenlerden hızla uzaklaşan ustalar oryantalizan stile ilk uyum sağlayan kent olarak tarihe geçer (Akurgal, 1997, 14).

"Hellenler en geç M.Ö. 9. yüzyıl sonlarından beri Doğu dünyasının sanat yapıtlarını ithal ederler. Ancak o dönemde bütün Hellas geometrik stilin en egemen olduğu süreci yaşadığı için M.Ö. 8. Yüzyılın ortalarına doğru geometrik vazolar bütün biçimlerini kullanmış ve bütün geometrik öğelerini çeşitli kompozisyonlarla değerlendirmiştir. Artık Bir duraklama evresine girilmiş ve bu dönemde Doğu'dan yararlanılmaya başlanmıştır. Fenike, Hitit ve Asur merkezlerinin Figüratif akımları Hellenler için büyük bir yeniliktir. Doğu etkileri M.Ö. 7. yüzyılın ilk yarısında daha da yoğunlaşmıştır" (Akurgal, 1997, 13).

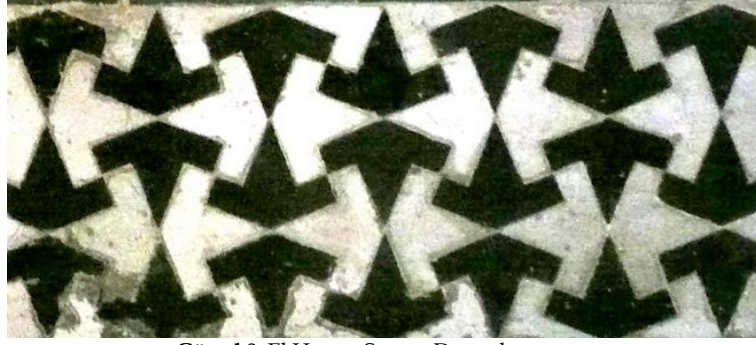
Geometrik süslemelerin İslam Sanatının dönemin matematik, cebir ve geometri bilimindeki zengin teknik altyapıya dayandığı şüphesizdir. Ancak bazı kaynaklarda İslam sanatındaki tasvir yasağının geometrik gelişime büyük katkı sağladığı söylenirken Selçuk Mülayim, Anadolu Türk Mimarisinde Geometrik Süslemeler isimli kitabında "geometrik gelişimin yalnızca tasvir yasağına bağlamak eğiliminin doğru olmadığını ve gerçekte üslubun doğuşunda dinin etkisinin malzemenin ki kadar olmadığını savunmaktadır."



Görsel 8: Konya, 13.yy. Türk İslam Eserleri Müzesi, (Envanter no: 3158-24369)  
Konya Türk İslam Eserleri Müzesi, (Envanter no: 3158-24369)

İslam sanatında geometrik şekiller hiçbir zaman mimari cephelerden eksik olmamıştır. Fakat bu biçimlerin asıl ağır basması 12.ve 13. yüzyıldaki Altın Çağı içine rastlar. Özellikle 13. Yüzyılda geometrik kompozisyonlar Anadolu anıtlarında en yüksek sanat düzeyine ulaşmışlardır (Mülayim, 1982, s. 97). Selçuklularla birlikte görülmeye başlayan çini mozaik tekniği ile Anadolu'da birçok mimari yapı istenilen ölçülerde kesilip hazırlanan, bir yüzeyi sırlı diğer yüzeyi sırsız hafif konik seramik parçaların birbirini tamamlayan düzenli geometrik kompozisyonlarıyla kaplanmıştır. Birbirinin içerisinden geçmiş gibi görünen turkuaz çubukların oluşturduğu boyut algısı zemin ile ilişkilendirilmiş ve tasarımda sonsuzluk hissi yaratmıştır.

İslam sanatındaki geometrik üslubun ulaştığı en yüksek noktalardan birisi ise İspanya'da bulunan El Hamra Sarayıdır. İnşası sırasında hiçbir şey tesadüfe bırakılmamış, her detay itina ile hesaplanmıştır. Geometrik öğelerin sıklıkla kullanıldığı bu yapı, birim tekrarı ile yapılan çok sayıda eşsiz duvar ve yer döşemelerine ev sahipliği yapmaktadır.



Görsel 9: El Hamra Sarayı, Duvar karosu,

<http://euler.slu.edu/escher/upload/e/e8/Alhambra-tiling.jpg> (Erişim Tarihi: 13.06.2016).



Görsel 10: El Hamra Sarayı, Duvar karosu, Birim tekrarı ile oluşturulan duvar karoları

<http://euler.slu.edu/escher/index.php/File:AlhambraWall2.jpg> (Erişim Tarihi: 13.06.2016).

Aynı geometrik birimlerin boşluk doluluk oluşturacak şekilde tasarlayan El Hamra Sarayı tasarımları, ünlü sanatçı Escher için büyük bir ilham kaynağı olmuştur. Düzen ve simetrisinin temel alındığı bu tasarımlar sade geometrik unsurların birbirleri ile eşsiz uyumu ile yapılmıştır. M. C. Escher hayran kaldığı bu tasarımları kendi üslubu ile ilerleterek böcekler, kertenkeleler, insanlar, kelebekler gibi tanınabilir görsellerin geometrik tekrarlarıyla farklı tasarımlar oluşturmuştur. Escher'in bu fikirlerden etkilenerek ortaya çıkan ilk çalışmalardan biri ise Simetri Çalışması 91 isimli tasarımıdır. Bu tasarım simetrik bir böcek görselinin birim tekrarları şeklinde yüzeyi kaplaması ile oluşturulmuştur. Böcek birimlerinin negatif ve pozitif birleşimlerinden oluşturulan geometrik birimler yüzeye farklı derinlik algıları kazandırmıştır. Bu çalışma aynı zamanda Escher'in düzlemin düzenli bölünmesi diye adlandırdığı en zengin temasının da başlangıcını oluşturmuştur.

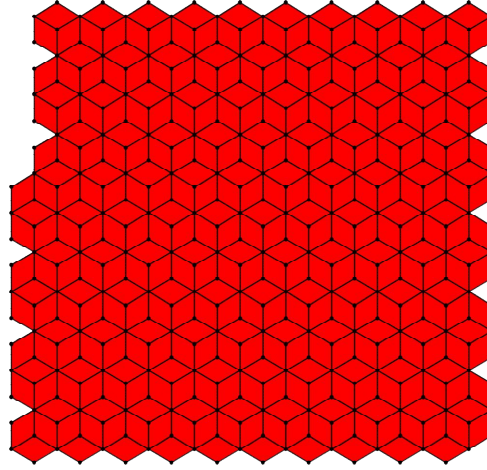


Görsel 11: M.C. Escher birim tekrarı tasarımları

<http://www.mcescher.com/wp-content/uploads/2013/10/E91-MC-Escher-No-91-Beetle-1953.jpg> (Erişim Tarihi: 13.06.2016).

<https://s-media-cache-ak0.pinning.com/736x/1c/76/d2/1c76d29e8ae2fa2fb7f3a100b939fd87.jpg> (Erişim Tarihi: 13.06.2016).

<https://s-media-cache-ak0.pinning.com/736x/ec/99/4f/ec994f289768f5e8cafce534ca6f087b.jpg> (Erişim Tarihi: 13.06.2016).



**Görsel 12:** Rombil Döşeme

[https://en.wikipedia.org/wiki/Rhombille\\_tiling#/media/File:1-uniform\\_7\\_dual.svg](https://en.wikipedia.org/wiki/Rhombille_tiling#/media/File:1-uniform_7_dual.svg) (Erişim Tarihi: 13.06.2016).

Geometrik birimlerin tekrarı ile oluşturulan, boyut algısını değiştiren örneklerin en belirgin olanları, küplerin izometrik perspektif görünümü ile oluşturulmasıdır. "Rombil Döşeme" olarak adlandırılan bu döşeme  $60^\circ$  ve  $120^\circ$  lik 2 adet açısı bulunan eşkenar dörtgenin yan yana gelerek izometrik küp görünümü oluşturduğu bir döşeme şeklidir. (Görsel 12) Bu döşeme şeklinde birimlerin izometrik görünümü yüzeyde boyut etkisini artırarak farkı yüzey algıları oluşturmaktadır. Birimlerin yüzeyinde kullanılan renklerin ise açık koyu ve gölge oluşturacak şekilde tasarlanması bu etkinin artmasını sağlamaktadır.



**Görsel 13:** 17.yy. Macaristan, Budapeşte Uygulamalı Sanatlar Müzesi, Yer karosu,

<http://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/floor-tiles-so-called-leonardo-tiles/2524> (Erişim Tarihi: 13.06.2016).



**Görsel 14:** 17.yy. Macaristan, Budapeşte Uygulamalı Sanatlar Müzesi, Yer karosu, 21x21 cm h:2,6 cm  
<http://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/floor-tiles-so-called-leonardo-tiles/2524> (Erişim Tarihi: 13.06.2016).



Macaristan'ın Budapeşte kentindeki Uygulamalı Sanatlar Müzesi'nde yer alan 17. yüzyıla ait yer karoları, eşkenar dörtgenlerin izometrik küp görünümü oluşturacak şekilde, altıgen karo formunda tasarlanmasıyla oluşturulmuştur. İzometrik küpü oluşturan geometrik unsurlarda kontrast renkler tercih edilmiş ve ışık kaynağının sol üst kısımdan geldiği varsayılarak bu renklerin açık koyu tonları yüzeylerde kullanılarak yüzeyde üç boyut algısı yaratılmıştır. Modüler olarak oluşturulan bu birimlerin birbirini tamamlayarak birleşmesi istenilen büyüklükte yüzeylerin kolayca kaplanmasına olanak sağlamıştır.

### 3. ÇAĞDAŞ SERAMİK SANATINDA GEOMETRİK UNSUR KULLANIMI



**Görsel 15:** Bodil Manz transparan porselen silindir form,  
<https://bodilmanz.com/10303008> (Erişim Tarihi: 13.06.2016).

Dünyaca ünlü Danimarkalı sanatçı Bodil Manz, teknik açıdan zorlayıcı bir malzeme olan porselen ile çalışmaktadır. Eserleri, dünyanın dört bir yanındaki müzelerde en değerli koleksiyonlar arasında yer almaktadır.

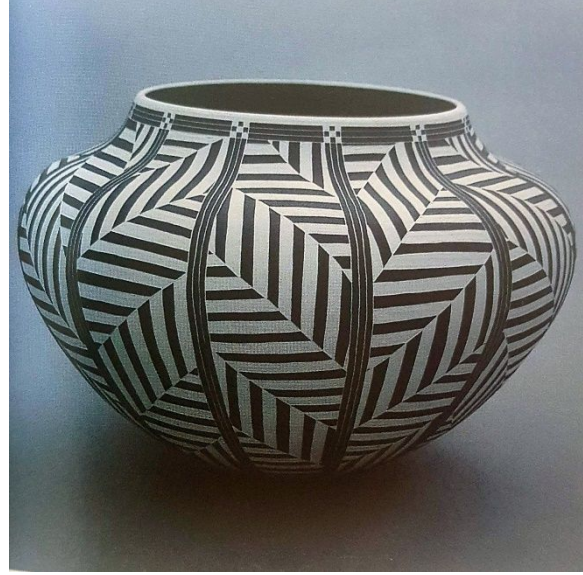
Sanatçı, çalışmalarında modernist mimariden, Mondrian ve Malevich gibi ünlü ressamların eserlerinden ilham almaktadır. Yapmış olduğu tasarımlarda genellikle formun iç ve dış yüzeyi arasındaki etkileşimi ön plana çıkarmayı amaçlamaktadır. Kullanmış olduğu ince siyah çizgiler ve ana renk blokları formun yüzeyinde farklı algı ve geometrik unsurların oluşmasına zemin hazırlamaktadır (<https://www.adriansassoon.com/artists/bodil-manz/>).



**Görsel 16:** Bodil Manz, transparan porselen silindir form

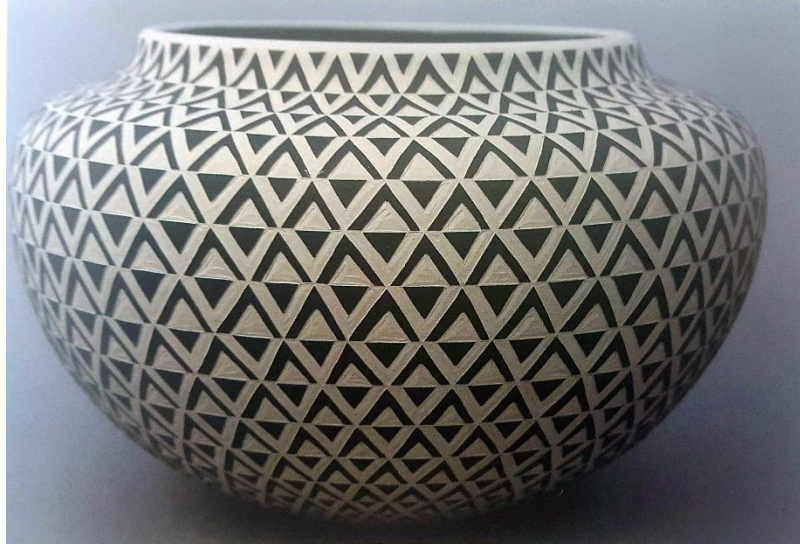
<https://bodilmanz.com/10302977> (Erişim Tarihi: 13.06.2016).

Sanatçının kağıt inceliğindeki, transparan döküm porselen formları, teknik açıdan kusursuzdur. Porselen eserlerin transparan yapıları ışık gölge birlikteliği ile yüzeyde farklı algılar yaratmaktadır. Manz, formların iç ve dış yüzeylerine yapmış olduğu geometrik çizgilerin birlikteliğinden farklı geometrik şekiller oluşturmaktadır. Ham bünye üzerine transfer yöntemiyle gerçekleştirilerek oluşturulan bu geometrik unsurlar formun iç ve dış yüzeyinin birlikteliğinin bir bütün halini alması ile anlam kazanmaktadır. Porselen malzemenin transparan özelliğini kullanarak iç ve dış yüzeylerdeki geometrik unsurların birbirini takip etmesi ve farklı geometrik yapılar oluşturması izleyici üzerinde farklı algılar yaratmaktadır.



Görsel 17: Lesley Thompson, Kazıma dekorlu vazo, çap: 25cm  
(Perryman, Naked Clay, s.44)

“Lesley Thompson’un klasik formları hem geleneksel kadın el sanatlarına, sepetçilik ve çömlekçiliğe hem de Optik sanat akımına ve ressam Escher’in çalışmalarına atıfta bulunmaktadır.” (Perryman, 2004, 44) .



Görsel 18: Kazıma dekorlu vazo, çap:30 cm  
(Perryman, Naked Clay, s.44)

Zaman ve sabır Thompson’un çalışmalarının özünü oluşturmuştur. Tasarımlarının yapısını oluşturan çizgisel sistemler büyük bir titizlikle hesaplanarak hazırlanmış ve tüm yüzeyi kusursuz bir şekilde kaplamıştır. Thompson’un formlarının üzerlerinde kullandığı çizgisel sistemler büyüyüp küçülürken, desenlerdeki bu bozulmalar farklı geometrik unsurlara dönüşmektedir.

Kazıma dekorları ile çalışmalarını üreten sanatçı genellikle yüzeyde kontrast, zıtlık yaratacak siyah rengi tercih etmektedir. Porselen ile şekillendirdiği formları siyah astar ile kapladıktan sonra çok ince

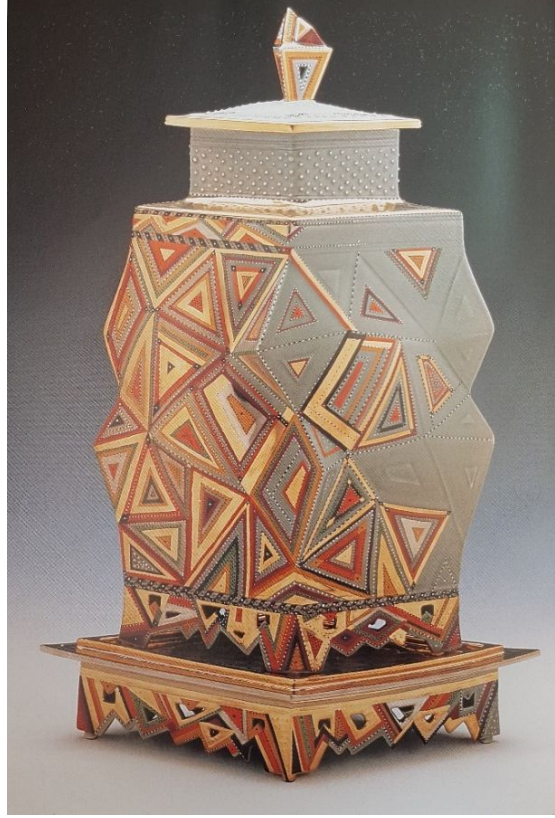
kazıma aletleriyle yüzeyi kazıyarak desenleri oluşturmakta ve 1260°C de pişirimini gerçekleştirmektedir (Perryman, 2004, .45).



Görsel 19: Ralph Bacerra

<https://www.otis.edu/old-ben-maltz-gallery/spotlight/ralph-bacerra-exquisite-beauty> (Erişim Tarihi: 13.06.2016).

Sanatçı Ralph Bacerra'nın eserlerinin sosyal, politik, herhangi bir alt metni yoktur. İzleyiciye iletmek istediği sadece saf, kusursuz güzelliği yakalama çabasıdır. Seramik işlerini gösterişli, kusursuz olarak tanımlamaktadır (Perryman, 2004, 45). Kullandığı farklı teknikler ve desenler yüzeyin algılanmasını zorlaştırmakta farklı yüzey algıları yaratmaktadır. Siyah beyaz karelerin belirli bir düzlemde uzaklaşıyor gibi görünmesi, açık-koyu birçok rengin birlikte kullanımı formun yüzeyinde farklı boyutlar ortaya çıkarmaktadır. Çalışmalarının yüzeyinde kullandığı karmaşık desenlerin yanı sıra kullandığı sır altı, sır üstü ve metalik boyalar ile karışık teknik yüzeyin algılanmasını güçleştirmektedir.



**Görsel 20:** Ralph Bacerra, porselen, 1330 ° C  
(Ostermann, The Ceramic Surface, s.150)

#### 4. SONUÇ

Geçmişten günümüze tasarımlarında geometrik unsurları barındıran seramikler, tarihsel gelişimleri boyunca çeşitli form ve desen çeşitliliği ile üretilmişlerdir. Tarihin her döneminde sıklıkla kullanılmış olan bu geometrik süslemeler, dünyanın dört bir yanındaki uygarlıklarda gelişimlerini sürdürmüştür. Seramik tarihinde uzun bir döneme damgasını vuran geometrik dönem, farklı uygarlıklarda, dönemlerde ve biçimlerde ortaya çıkmış ve birbirinden etkilenecek şekilde çeşitli üretimlerle varlıklarını sürdürmüştür.

Anadolu'da Yunan ve İslam sanatından Emevi, Abbasi, Karahanlı, Gazneli ve Büyük Selçuklu dönemlerindeki geometrik süslemeler günümüz estetik algısının şekillenmesine katkı sağlamıştır. Geometrik kompozisyonların ana noktası olan denge ve simetrinin verdiği mükemmellik, geometrik unsurlar barındıran seramiklere hayranlık duygusu uyandırmıştır. Seramik tarihi boyunca kullanılan geometrik unsurlar günümüzde hem dekoratif hem de sanatsal ifade aracı olarak birçok sanatçıya ilham vermiş ve bir anlatım dili olarak kullanılmıştır.

Seramik sanatı tarihi boyunca farklı uygarlıklar ve dönemlerdeki seramiklerde hakim olan dekoratif geometrik üslup, 20. yüzyıla gelindiğinde yerini geometrik unsurların kavramsal olarak kullanıldığı bir döneme bırakmıştır. Eser ile izleyici arasında kurulan bağ ile yaratılan etkileşim, geometrik unsurların seramik sanatında bilinçli bir öğe olarak kullanılmasına ve bir anlatım aracı olmasına zemin hazırlamıştır. Özellikle işlevselliğin dışlandığı formlardaki geometrik unsurlar, çağdaş ile gelenekselin yeniden yorumlanarak bir araya getirilmesi ve seramik malzemenin sınırsız teknik alt yapısı ile farklı anlatım dilleri ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Başlangıçta geometrik unsurları yalnızca şekil olarak algılayan bakış açısı, geometrik şekillerin artık gelişen dünyada etrafımızda her gün rastladığımız, içerisinde yaşadığımız ve kullanmaya alışkın olduğumuz mekan ve nesnelerin vazgeçilmez bir unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. 20.yy da seramik sanatçıları için geometrik unsurlar dekoratif öğe ya da biçim olmaktan öteye gitmiş, kavramsal ve eleştirel bakış, seramik sanatının bir parçası haline gelmiştir.

#### KAYNAKÇA

Akurgal, Meral (1997). *Korint Seramiği M.Ö.750-550*. İstanbul: Cem Ofset Matbaacılık.

Anadolu Medeniyetleri Müzesi (1997). Ankara: Dönmez Ofset Müze Eserleri Turistik Yayınları.

Arık, Rüçhan. Arık, Oluş (2007). *Anadolu Toprağının Hazinesi Çini Selçuklu ve Beylikler Çağı Çinileri*. İstanbul: Kale Grubu Kültür Yayınları.



- Aslanapa, Oktay (1999). *Türk Sanatı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Boardman, John (1998). *Early Greek Vase Painting*. Londra: Thames and Hudson Ltd.
- Coldstream, John Nicolas (2009). *Greek Geometrik Pottery*. İngiltere: Bristol Phoenix Press.
- Lane, Peter (1988). *Ceramic Form Design & Decoration revised edition*. New York: Rizzoli international publications.
- McCready, Karen (2006). *Art Deco and Modernist Ceramics*. London: Thames Hudson.
- Mülayim, Selçuk (1982). *Anadolu Türk Mimarisinde Geometrik Süslemeler*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Ölçer, Nazan ve diğerleri (2002). *Akbank Türk ve İslam Eserleri Müzesi*. İstanbul: Akbank Kültür ve Sanat Dizisi:70
- Özgünel, Coşkun (2006). *Karia Geometrik Seramiği*. İstanbul: Homer Kitabevi.
- Perryman, Jane (2004). *Naked Clay*. Philedelphia: University of Pennsylvania Press.
- Prudence, M.Rice (1987). *Pottery Analysis*. Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Scott, Paul (2001). *Painted Clay- Graphic Arts and the Ceramic Surface*. Great Britain: A&C Black Publishers.
- Sözen, Metin. Tanyeli, Uğur (2001). *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*. İstanbul.: Remzi Kitabevi.
- Xiangmin, Jiao. Jean-Christophe, Weill (2013). *Proceedings of the 21st International Meshing Roundtable*, New York: Springer Verlag Berlin Heidelberg